

Mehmet Can: AKP ve II. Abdülhamit

Posted on 19/06/2020

Egemen blok içinde devam eden kavganın en önemli tarihsel figürüdür Sultan II. Abdülhamit. Osmanlı'dan günümüze süregelen, bir tarafta Sultan ve diğer tarafta ise Mithat Paşaların, Ali Suavilerin, Namık Kemallerin, kısacası İttihatçıların, Jön Türklerin temsil ettiği... Yani askeri paşaların temsil edildiği siyasi eğilimler arasında çok farklı tarihsel anlamlar yüklenen, herkesin ve her kesimin kendi durduğu yerden baktığı bir hanedandır II. Abdülhamit. Bu yazıya II. Abdülhamit'i sığdıramayız. 33 yıllık iktidar dönemi Osmanlı'nın, etkilerini günümüzde de hissettiğimiz en hareketli ve hararetli dönemidir. Dolayısıyla bizim işimiz II. Abdülhamit'i her yönüyle anlamak değil, onun temsil ettiği siyasal programın mantığını ve bu mantığın işleyişini açığa çıkarmaktır.

AKP her yıl sektirmeden II. Abdülhamit'i gündeme getirir. Bu, kendi açısından faydalı bir şey. Kendi iktidarını II. Abdülhamit ile birlikte yeniden üreten AKP, özellikle ülke içi ve dışında kendi politik ve siyasi hamlelerine meşruluğu sağlamanın malzemesi yapmaktadır Sultan II Abdülhamit'i. Ortadoğu'da emperyal güç olma, genişleme, eski imparatorluk topraklarının -hepsinde olmasa bile- önemli bir kısmında tekrardan söz sahibi olmak isteyen AKP iktidarı, bu açıdan II. Abdülhamit gibi tarihsel şahsiyetlere, geçmişe göndermeler yaparak hayata geçirdiği siyasetinin meşruiyetini oluşturur.

Dikkat edilirse II. Abdülhamit mevzubahis olduğunda İlber Ortaylı'dan Nuray Mert'e, AKP'den CHP'ye, resmi tarihçisinden öteki tarihçisine, kısacası birçok kişi topa girmekte, kendi fikrini söylemektedir. Bu kadar kişinin bu tartışma ile ilgili topa girmesi anlaşılır bir şey, neden? Ben de II. Abdülhamit dönemi anlaşılman günümüzün tam anlamıyla anlaşılmanacağını diyenlerdenim.

Peki kimdi II. Abdülhamit? Ermeniler “kızıl sultan” derdi. Kürtler “Bawe Kurdan” yani “Kürtlerin babası”, ümmetçiler “padişahım çok yaşa”, “cihan imparatoru” derlerdi. Rumlar “Rum düşmanı”, İttihatçılar “Osmanlı’nın başına bela olan müsibetlerin baş sorumlusu”. Bir değil birçok Abdülhamit vardı. Biz ne diyoruz, ona bakalım biraz.

Sultan II. Abdülhamit, Tanzimat döneminin padişahlarından birisiydi. Osmanlı’nın içine girdiği siyasi ve politik kriz, II Abdülhamit ile beraber başlayan bir kriz değildi. Bunun öncesi vardı: 1838 Baltalimanı Anlaşması, 1839 Tanzimat Fermanı, Osmanlı siyasi tarihi için bir dönüm noktasıdır. Osmanlı, yapılan bu anlaşmalar ile birlikte batı kapitalizminin yarı sömürgesi hâline gelmiştir. Batı Avrupa’nın önce ticaret burjuvazisini geliştirmesi, arkasından gelen sanayi devrimi ve bu devrim ile birlikte yeni pazar arayışlarının Osmanlı’daki sonucudur diyebiliriz gerçekleşen Baltalimanı Anlaşması ve hemen arkasından gelen Tanzimat Fermanı. II. Abdülhamit, Batı’nın Osmanlı’ya reva gördüğü ekonomik ve hukuksal düzenlemelere sadık kalmıştır. Tıpkı Abdülmecit, Abdülaziz gibi Batı’nın yeni oluşturmak istediği ekonomik düzenin ülke içindeki baş takipçisi, uygulayıcısı olmuştur. İttihat ve Terakki ile II. Abdülhamit arasındaki en önemli fark ve siyasi program, Batı’nın Osmanlı’ya reva gördüğü ekonomik ve siyasi programı birisinin savunması, diğerinin karşı çıkması değildi. Bu iki egemen blokun, batının farklı ülkelerinin gölgesi altına girmesi; örneğin kimisi İngilizler ile bu eşitsiz işbirliğinin gelişmesini isterken, diğeri ise Almanların veya başka bir ülkenin kanatları altında siyaset yapmak istemekteydi.

Burada şunun altını özellikle çizmek gerekir, İttihat ve Terakki’yi sürecin bütününe göz önüne alıp değerlendirirsek, İttihat’ı anasır içinde olan İttihat ve Terakki ile daha sonra bu unsurların birliğini reddedip sürece Türkçü ve milliyetçi bir renk vermeye çalışan İttihat ve Terakki’yi ayrı değerlendirmeliyiz. Dolayısıyla II. Abdülhamit ve İttihat ve Terakki arasında bazılarının iddia ettiği gibi ayrı siyasi programlar yoktu. Birbirini, sürecin bütünü ele alındığında, tamamlayan bir program vardı. Osmanlı’nın sömürgeleştirme projesi ve tek tip bir ümmet, daha sonra ise ulus inşa etme anlayışı bu iki siyasi gelenek tarafından hazırlanan, oluşturulan, pişirilip kıvama getirilen bir şeydi. Dikkat edilirse Ermeni halkına,

gayrimüslim halka karşı oluşturulan Hamidiye Alayları, İttihatçıların iktidar olduğu dönemde de varlığını sürdürmüş, sadece ismi değişerek hafif süvari alayları olmuştur. Politikalar bakımından da bir devamlılık vardı. Abdülhamit'in istibdat (baskı rejimi) İttihatçılar döneminde de artarak devam etmiştir. İttihatçılar, II. Abdülhamit'i bu konuda da aratmamışlardır.

Abdülhamit döneminde Müslüman tebaaya tanınan ayrıcalık, İttihatçılar döneminde Türkçü Müslüman tebaaya tanınmıştır. Dolayısıyla sürecin sonunda İngilizler ile anlaşarak imparatorluk topraklarının büyük bir çoğunluğu kaybedilmiş, Mustafa Kemal gibi ikinci kuşak İttihatçılar ile yola devam edilmiştir. Kısacası, tıkanan siyasi sistem 1838'den beri, Baltalimanı Anlaşması ve arkasından gelen yeni reformlar ile aşılammış ve günümüze kadar da devam etmiştir. O dönem Batı ülkeleri karşısında iktisadi bakımdan gerileyen imparatorluk, İttihatçılar ve daha sonra o gelenekten gelen Mustafa Kemal'le de bu geriliği ortadan kaldıramamıştır.

Üst yapısal reformlar ile kendi krizini aşmaya çalışan Tanzimat, Meşruiyet ve Cumhuriyet aşağıdaki üretim ilişkilerini geliştirememiş, aşağıdan bir değişim olmadan yukarıyı değiştirip dönüştürmeye çalışmış. Sonuç hâlâ tartışılan devlet sistemi, hâlâ tartışılan anayasa, hâlâ tartışılan meclis ve halkların çözülemeyen sorunları. Bu iki zihniyet de, gerek Abdülhamit gerek ise İttihatçılar, Osmanlı'nın bu çöküşünü durduramazdı. Çünkü birincisi, dünyada artık dini, feodal yönetimlerin yerine milli yönetimler gelmişti. İkincisi, milli yönetimlerin birçoğu aşağıdan yukarıya doğru gelişmişti, gelmişti; halk da bu inşa sürecinin içerisindeydi. Bunu algılayarak gerçekleşmişti. Sen bunu aşağıdan gerçekleştirmedi, tam aksine aşağıdan gelişen kitlesel hareketlerini de 1908 devrimi gibi ezdin! Dini açıdan ise kendini reforme edemedin, o zaman kurtarma şansın yoktu.

İttihat'ı anasır, yani unsurların birliği Hınçak Partisi gibi sosyalist bir program ile sürece dahil olsaydı Abdülhamit'in ümmetçiliğine karşı, İttihatçıların Türkçü ve Turancı anlayışına karşı üçüncü bir yol olan bu program ete kemiğe bürünseydi, veya 1908 devrimi sürekli bir

hâl alıp devrimin sürekliliği esas alınsaydı, o zaman biz gerçek anlamda Osmanlı'daki halkları kapsayan bir devrimsel süreçten bahsedebilirdik.

1905 devriminde Troçki'nin sürekli devrim programı, 1908'deki Osmanlı'daki devrim sürecine de uygulanabilirdi. Tabii tarih olanın üzerinden okunan bir şey, şu böyle, bu böyle olsaydı ile tarihsel süreçler ilerlemiyor. 1908 devriminin sürekli bir hâl alamaması üzerine 1908 devriminin kazanımları daha sonraki süreçlerde İttihat ve Terakki'nin arka arkaya yaptığı darbeler ile durdurulmuştur. Durdurulan devrimin sonuçları ağır olmuş, Abdülhamit'in baskı rejimini aratmayacak bir siyasal sürecin içine girilmiştir.

Bu iki programın da, gerek İttihatçıların gerek ise Abdülhamit'in programlarının bu topraklardaki halkları ve bu toprakları ne hâle getirdikleri ortada. Bu iki program da gerçek anlamda halkları, ezilenleri bir bütün olarak içine alan, kapsayan programlar değildir. Tam aksine daraltan, halklar arasındaki düşmanlığı, çatışmayı, dışlanmışlığı körükleyen programlardır. Üçüncü bir yol, üçüncü bir program devrimin sürekliliğini esas alan, doğrudan demokrasiye götüren, üretici güçler ve üretim ilişkileri arasındaki karşıtlığı ortadan kaldıran, özgürlüğün toplumsallaştığı, insanın insanca yaşadığı bir program sosyalist program gerçek anlamda halkların, ezilenlerin önünü açacak bir programdır.

Kaynak: artigercek.com